

جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۱۳، زمستان ۱۳۹۳

وصول مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۴

تأیید نهایی: ۱۳۹۳/۲/۲۷

صفحات: ۸۳ - ۹۶

تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی مورد شناسی؛ دهستان محمود آباد، شهرستان شاهین دژ

دکتر بهروز محمدی یگانه^۱، مهدی چراغی^۲، زهرا یزدانی^۳

چکیده

نقاط روستاها از گذشته به عنوان اجتماعات اولیه، نقش اساسی در شکل‌گیری و شکوفایی تمدن‌ها داشته‌اند و افول بسیاری از تمدن‌ها نیز، به ویرانی روستاها و بی‌توجهی به آنها، به عنوان عناصر پایه تولید و رونق اقتصادی مربوط می‌شود. در حال حاضر یکی از عوامل اصلی در افول و ناکارآمدی تولیدی و زیستی نقاط روستایی، مسئله فقر می‌باشد. بنابراین مطالعه جهت شناخت عوامل فقر و ارائه راهکار برای حل آن از ضروریات است. در تحقیق حاضر به تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ویژگی‌های اقتصادی - اجتماعی پرداخته شده است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد. روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه، مصاحبه) و جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و آمار استنباطی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق حاضر، خانوارهای روستایی دهستان محمودآباد واقع در شهرستان شاهین دژ استان آذربایجان غربی می‌باشد. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۲۶ روستای دارای سکنه و ۸۲۰۶ نفر جمعیت و ۲۱۵۴ خانوار است. با توجه به گستردگی منطقه مورد مطالعه و به منظور مطالعه دقیق ۱۱ روستا، استفاده از فرمول اصلاح شده کوکران انتخاب و بین طبقات جمعیتی مختلف دهستان از طریق روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی، توزیع گردید. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که عامل دارایی، تحصیلات و اعتبارات بانکی از مهمترین عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در محدوده مورد مطالعه بوده است. کلید واژگان: فقر روستایی، توسعه روستایی، توزیع فضایی.

مقدمه

با بروز اثرات راهبردهای توسعه، فقر و پیامدهای آن در کشورهای در حال توسعه مورد توجه اندیشمندان قرار گرفته است. در حالی که این جوامع با اجرای راهبردهایی چون رشد اقتصادی، رشد همراه با توزیع درآمد، درصد بهبود شرایط زندگی مردم کشورشان و کاهش فقر حاکم بر اکثریت جمعیت خود برآمدند، با این حال، اثرات توزیعی این راهبردها، گروه پرشماری از مردم این کشورها را برخوردار نساخت و در حاشیه قرار گرفتن بیشتر مردم از این راهبردها گسترش پدیده فقر انبوه را به همراه آورد. بررسی‌های مربوط به آمار فقر نشان می‌دهد که با وجود پیشرفت‌هایی که در رشد اقتصادی بسیاری از کشورهای در حال توسعه رخ داده است، همچنان ۱.۴ میلیارد نفر از جمعیت جهان با درآمد کمتر از ۱.۲۵ دلار در روز زندگی می‌کنند و یک میلیارد نفر از جمعیت جهان هم از گرسنگی رنج می‌برند؛ در این میان حداقل ۷۰ درصد از جمعیت کل فقیر جهان ساکن نواحی روستایی می‌باشند (IFAD, 2011). از آنجایی که خط فقر براساس دسترسی به درآمد جهت جلوگیری از گرسنگی تعیین می‌شود و ذکر این نکته که فقر ماهیت نامرئی دارد، بنابراین می‌توان انتظار داشت که تعداد افراد فقیر بیشتر از تعداد گفته شده باشد (UNDP, 2010). بررسی‌ها نشان می‌دهد، فقر و نابرابری دارای رابطه نزدیک و مرتبطی با یکدیگر می‌باشند، در حالی که روند فقر طی دهه‌های اخیر افزایش یافته است، آمارها نشان می‌دهد، ۴۰ درصد از فقیرترین جمعیت جهان، تنها دارای پنج درصد از درآمدهای جهانی می‌باشند. از سویی دیگر ۲۰ درصد جمعیت افراد ثروتمند، ۷۵ درصد کل درآمد جهان را در اختیار دارند (UNDP, 2006). تنها گرسنگی و نبود امکانات، فقرا را رنج نمی‌دهد، بلکه عدم حضور در جامعه و مشارکت‌ها، احساس شرم در مقابل

خواسته‌های فرزندان و ناامیدی، مهمترین مشکلاتی هستند که بیشتر از گرسنگی فقرا را رنج می‌دهد (Singer, 2009). بنابراین با توجه به موارد گفته شده می‌توان گفت فقر پدیده‌ای چند بعدی است؛ یعنی نه تنها شامل بعد اقتصادی برای ارضای نیازهای اساسی می‌شود، بلکه شامل بعد انسانی، فیزیکی، زیست محیطی، اجتماعی و سیاسی نیز هست.

(Zeller, Manohar, Carla and Cecile, 2006)

از آنجا که یکی از عوامل مؤثر فقر اقتصاد، جوامع روستایی است. به همین دلیل، شناخت عوامل مؤثر در ایجاد فقر می‌تواند به برنامه‌ریزان جهت تهیه برنامه‌های مستندتر کمک نماید. امروزه ما در اقتصاد روستایی شاهد ضعف زیرساخت‌های اقتصادی از جمله نابرابری ارزش اقتصاد کشاورزی در برابر اقتصاد صنعتی و خدماتی (Yao, 2002)، فقدان سرمایه لازم جهت سرمایه‌گذاری و تقویت بنیان‌های اقتصادی پایدار (Wallace, 2007)، ضعف بیمه‌گذاری محصولات، ضعف قدرت چانه‌زنی روستاییان در برابر دلالان و بازاریان شهری، نوسان شدید تولید، نابرابری درآمد، پراکندگی شدید قطعات اراضی، عدم استفاده بهینه از منابع آب و خاک، میزان زیاد آفت‌زدگی و... از عوامل ضعف اقتصاد روستایی می‌باشد (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲). همچنین از دیدگاه بعضی کارشناسان، برخی عوامل اجتماعی مانند جنسیت سرپرست خانوار (John and Andrew, 2003) سرمایه انسانی (Arif et al, 2011) نوع شغل و ویژگی‌های اشتغال اعضای خانوار (Krishna, 2011) و... از دیگر عوامل ایجاد فقر در جوامع روستایی محسوب می‌شوند. بررسی آمارها و مشاهدات اولیه نشان می‌دهد که فقر روستایی در دهستان محمودآباد استان آذربایجان غربی گسترده می‌باشد. این امر طی سال‌های اخیر باعث بروز مهاجرت‌های بی‌رویه و متروک شدن روستاهای مورد مطالعه شده است، بنابراین تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر در

آن حد دارای اهمیت است که اقتصاددانان، فقر را به عنوان یکی از مباحث مهم در ادبیات توسعه، مطرح و زدودن فقر از جامعه را یکی از اهداف اصلی توسعه اقتصادی عنوان می‌کنند.

(داداش‌زاده، ۱۳۷۰، ۲، میرزاخانی، ۱۳۷۴، ۹، عرب‌مازار و حسینی‌نژاد، ۱۳۸۳: ۱۴۰-۱۱۳، خالدی و پرمه، ۱۳۸۴: ۸۱-۵۷، محمودی و صمیمی‌فر، ۱۳۸۴: ۳۱-۹). بررسی ادبیات فقر حاکی از آن است که تاکنون تعاریف متعددی از فقر بسته به شرایط مکانی و زمانی مختلف، بیان و براساس آن معیارهای گوناگونی برای سنجش فقر ارائه شده‌است. در تعریف فقر همواره اختلاف نظرهای فراوانی بین صاحب نظران وجود دارد. فقر دارای مفهومی نسبی است. در جدول شماره ۱ برخی از تعاریف ارائه شده از فقر بیان شده‌است.

تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ... توزیع فضایی فقر و جهت پاسخگویی به سؤالات زیر تدوین شده‌است:

- آیا رابطه معناداری میان ویژگی‌های اقتصادی روستاهای مورد مطالعه و توزیع فضایی فقر وجود دارد؟
- آیا رابطه معناداری میان ویژگی‌های اجتماعی روستاهای مورد مطالعه و توزیع فضایی فقر وجود دارد؟

مبانی نظری

پدیده فقر از دیرباز با زندگی بشر همراه بوده‌است. این واقعیت که دست‌گیری و حمایت از فقرا، یکی از تعالیم همه ادیان، است؛ خود دلیل محکمی بر قدمت زیاد فقر و مسئله‌ساز بودن آن برای نظم اجتماعی جوامع در طول تاریخ است (زاهد مازندرانی، ۱۳۸۴: ۳۲۶-۲۸۹). از بعد اقتصادی نیز، تاریخ اقتصاد با موضوع فقر عجین بوده و در ادبیات توسعه اقتصادی تا

جدول ۱: مهمترین تعاریف ارائه شده از فقر

تعریف	محقق و سال
فقر بخشی از یک سلسله مراتب اجتماعی و نمادین است که در آن به فقرا نقش بازنده داده‌اند، هر چه قدر فقر ادامه یافته، این سلسله مراتب بیشتر جا افتاده‌است.	رضوی، ۱۳۸۲
فقر مقوله‌ای چند بعدی است که سطح رشد اقتصادی کشاورزی و الگوی توزیع درآمد در وضعیت آن تأثیر بسزایی دارند	خالدی و حقیقت‌نژاد شیرازی، ۱۳۹۱
فقیر بودن یعنی گرسنه بودن، نداشتن سرپناه و پوشاک، بیمار بودن و درمان نشدن، بی‌سواد بودن و مدرسه نرفتن، نداشتن شغل، هراس از آینده، از دست دادن کودک به خاطر دسترسی نداشتن به آب پاکیزه.	راغفر، ۱۳۸۴
فقر عبارت از نارسایی در تأمین نیازهای اجتماعی است.	World bank, 2000, Lemmi, 2006
فقر شرایطی اجتماعی و اقتصادی است که در آن دسترسی به کالاها و خدمات کمتر از حد آستانه است. اغلب این آستانه باتوجه به درآمد پولی هر خانوار تعریف می‌شود.	Warf, 2006
عدم وجود درآمد و یا سایر منابع مورد نیاز برای دستیابی به حداقل استاندارد قابل قبول زندگی.	Cynthia, 1999
فقر عدم استطاعت مردم در تأمین حداقل استاندارد زندگی و عدم توانایی خرید وسایل ضروری زندگی است.	McClelland, 2000
فقراصلاحی است برای اشاره به دولت رفاه و غیر رفاه که در آن فرد نمی‌تواند عملکرد خود را به عنوان شخصیتی توانمند بروز دهد.	Gregory et al, 2009

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

باید توجه داشت که فقر، محرومیت و طرد شدن اجتماعی اصطلاحاتی هستند که متفاوتند. فقر، وضعیت مطلقی است که با موقعیت اقتصادی و قدرت یک خانواده یا فرد مربوط است؛ ولی محرومیت اصطلاحی نسبی است که نشان می‌دهد برخی جوامع، خانواده‌ها یا افراد نسبت به دیگران از منابع کمتری برخوردارند. (Woods, 2005: 269). طبق آخرین آمار در کشورمان، در فاصله‌ی سال‌های ۶۸-۸۸ میانگین تعداد افراد فقیر در روستاها بیش از ۴۰ درصد بوده‌است (ارشدی و کریمی، ۱۳۹۲: ۵۹-۵۸). فقر در مناطق روستایی به دلایلی چون تغییرات ناچیز الگوی توزیع درآمد و تأثیرگذاری متغیرهای دیگر، دلایل مختلفی دارد و متأثر از الگوی توزیع درآمد در مناطق روستایی نیست (خالدی و حقیقت‌نژاد شیرازی، ۱۳۹۱: ۷۳). در برخی از منابع علمی، در زمینه‌ی فقر دو خط اصلی فقر وجود دارد. رایج‌ترین خط فکری، فقیر بودن یک فرد بخاطر صفات شخصی است (Rank et al, 2003: 3- 29). در این دیدگاه، برخی ویژگی‌ها به نوبه‌ی خود باعث شکست فرد شده‌است؛ مانند تنبلی و سطوح پایین آموزشی که مانع نجات فرد از فقر می‌شود. این دیدگاه می‌گوید: «کسانی که شایسته‌ی هستند، پاداش می‌گیرند و کسانی که قادر به گرفتن و جمع‌آوری پاداش نیستند، شایسته نیستند» (Newman, 1999: 16). در دیدگاه مقابل فقر به‌عنوان شکست ساختاری مطرح می‌شود. رنک، یون و هرسچل^۱ (۲۰۰۳) استدلالی خلاف این ایده را مطرح می‌کنند که شکست فردی، موجب فقر می‌شود. استدلال ارائه شده این است که فقر نتیجه‌ی وجود نقاط ضعف در سطوح ساختاری است.

(Rank et al, 2003: 4). این گروه همچنین حداقل بودن شبکه‌های امنیت اجتماعی را شکست ساختاری

اجتماعی می‌دانند. از نظر این دیدگاه علت عمده فقر، اختصاص منابع کمتر برای کمک به فقرا است (Rank et al, 2003: 4). در دیدگاه دیگری فقر به عنوان ویژگی‌های فرهنگی شناخته می‌شود. استیس لیندسی^۲ (۲۰۰۰) ادعا می‌کند که تفاوت بین کشورهای در برابر توسعه به مدل‌های ذهنی (مانند ارزش‌ها که بر روی تصمیمات انسان تأثیرگذار است) بستگی دارد. گراندونا، هریسون و لیندسی معتقدند که بدون ارزش‌ها و باورهای توسعه محور، دستیابی به توسعه کارآمد غیرممکن است و به سازماندهی برخی از تغییرات فرهنگی برای کاهش فقر در این کشورها نیاز است. در گونه‌شناسی فرهنگی توسعه اقتصادی در کتاب فرهنگ ماریانو گراندونا، لازمه و مدعی توسعه تصمیم‌گیری است. این تصمیماتی که در چهارچوب فرهنگ ساخته شده‌اند، به نفع توسعه اقتصادی است یا نه. (Grondona, 2000: 46). گراندونا به شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر در فقر پرداخته‌است؛ که عبارتند از: دین غالب، نقش فرد در جامعه، ارزش کار، ثروت، رقابت، عدالت و زمان و نقش آموزش و پرورش. در دیدگاه دیگری از فقر با عنوان یک ویژگی نام برده شده‌است، گرین^۳ (۲۰۰۶) توضیح می‌دهد که ادبیات توسعه مدرن، تمایل به مشاهده فقر به عنوان سازمان دارد. با توجه به نظر گرین، فقر در تمام روابط اجتماعی افراد درگیر نهفته شده‌است. مسائلی مانند نقاط ضعف ساختاری، نابرابری‌های نهادینه شده یا فساد ممکن است در دل فقر یک منطقه باشد. آرجون آپادوریا^۴ می‌نویسد: «عوامل به رسمیت شناختن افراد فقیر، اجازه می‌دهند فقر به آنها تعمیم داده شود (Green, 2006: 66). عنوان‌هایی که به فقرا داده می‌شود، به دلیل فقدان یا کم بودن سرمایه اجتماعی و

2. Staci Lindsay

3. Green

4. Appadurai

1. Rank, Yoon & Herschl

فقرا شکل می‌گیرد. بنابراین می‌توان گفت در تعاملات اجتماعی، محیط زندگی فقر مؤثر می‌باشد (Chakravarti, 2006, 365). بنابراین افرادی که بتوانند ظرفیت لازم را ایجاد کنند، امکان تغییر در محیط زندگی و در نتیجه خرج از چرخه فقر را پیدا می‌کنند. برنامه‌های توسعه‌ای برای فقرا زمانی مؤثر واقع می‌شود که در آن امکان ارائه ظرفیت فقرا محقق شود. برای نمونه از طریق توسعه برنامه‌های مسکن فقرا توانایی قدرت تعامل با سازمان‌ها و جامعه دولتی را بدست آورده و همین امر تغییر در فرایند تصمیم‌گیری آنها را به دنبال دارد (Appadurai, 2004, 59-84). تاکنون تحقیقاتی در ارتباط با عوامل مؤثر در فقر روستایی انجام شده‌است. خلاصه‌ای از نتایج پیشینه مطالعاتی تحقیق در جدول شماره ۲ مورد بررسی قرار گرفته‌است.

تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ... اقتصادی فقرا است و اینکه هیچ تأثیری بر جامعه بزرگتر ندارند (Green, 2006: 1108-1129). زمانی که دیدگاه منفی در مورد فقر پرورش داده می‌شود، منجر به دید منفی به کسانی که فقر را تجربه کرده‌اند، می‌گردد که خود می‌تواند موجب توجیه نابرابری و فقر و مستحق بودن شود. (Appadurai, 2004, 66). در آخرین دیدگاه از فقر با عنوان "محدودیت فرصت‌ها" یاد می‌شود. محدودیت فرصت‌ها از مشخصه‌های ایجاد شرایط بی‌ثباتی و فقدان سرمایه‌گذاری اقتصادی و اجتماعی می‌باشد که این شرایط نشان دهنده آسیب‌پذیری افراد فقیر حاضر در چنین محیطی می‌باشد (Chakravarti, 2006, 363-376). از آنجا که زندگی روزانه فرد در بستر محیط زندگی است، این محیط تعیین‌کننده تصمیمات افراد می‌باشد. از دیدگاه چاکرا عمل روزانه افراد فقیر تحت تأثیر محیط زندگی

جدول ۲: نتایج پیشینه مطالعاتی تحقیق در ارتباط با عوامل مؤثر در فقر روستایی

عامل اقتصادی	محقق و سال	عامل اجتماعی	محقق و سال
اراضی خرد و کوچک	Arjcharyaartongand sricharoen, 2011	جنسیت سرپرست خانوار	Begum, 2004, Miller et al, 2011 Corta and Magongo, 2011
نوع شغل و ویژگی‌های اشتغال اعضای خانوار	Krishna, 2011 Lelkes, et al, 2011 makovec and zaidi, 2007 Arif et al., 2011	تحصیلات	اطهاری، ۱۳۸۴ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، ۱۳۷۹ کمالی، ۱۳۸۳
دارایی	Jalan and Ravallion, 2000 Hossain and Bayes, 2010, Cooper, 2010 Deshingkar, 2010 Hirashima, 2009	تعداد افراد خانوار	jayaraman and Weber, 2005 Ssewanyana, 2009
تنوع اقتصادی	IFAD, 2007 CFBC, 2009 Mayser, 2003	سالمندی جمعیت	Lelkes, et al, 2011
اعتبارات مالی	maria, 2008, afrin, 2010 kundu, 2010, daley, 2009		

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

روش‌شناسی تحقیق

براساس هدف پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش به صورت توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر، خانوارهای دهستان محمودآباد واقع در شهرستان شاهین دژ استان آذربایجان غربی است. این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۲۶ روستای دارای سکنه و ۸۲۰۶ نفر جمعیت و ۲۱۵۴ خانوار می‌باشد. با توجه به گستردگی منطقه مورد مطالعه و به منظور مطالعه دقیق، ۱۱ روستا با استفاده از فرمول اصلاح شده کوکران به عنوان جامعه آماری تحقیق انتخاب شدند.

در ادامه جهت انتخاب ۱۱ روستای مورد مطالعه، ۲۶ روستای دهستان از نظر تعداد جمعیت به پنج طبقه جمعیتی تقسیم و با استفاده از نمونه‌گیری احتمالی ساده (روش قرعه‌کشی) و با توجه به فراوانی هر طبقه جمعیتی ۱۱ روستا به صورت تصادفی انتخاب شدند. ۱۱ روستای انتخاب شده دارای ۴۳۴۵ نفر جمعیت و ۱۱۹۴ خانوار می‌باشند. با توجه به این که واحد تحلیل تحقیق خانوار می‌باشد، تعداد نمونه لازم جهت تکمیل پرسشنامه با استفاده از فرمول کوکران، ۲۵۴ خانوار تعیین شد. در ادامه با توجه به تعداد خانوار هر روستا تعداد نمونه هر روستا مشخص شده‌است.

جدول ۳: طبقه‌بندی جمعیتی روستاهای مورد مطالعه

طبقه جمعیتی	تعداد روستاها	درصد	تعداد نمونه	روستاهای انتخاب شده
۱-۱۵۰	۹	۳۴.۶۲	۳	عقربلو، غیبعلی، خاتون‌آباد
۱۵۱-۳۰۰	۷	۲۶.۹۲	۳	نوروز‌آباد، بی‌بی‌کند، جوشانوی سفلی
۳۰۱-۴۵۰	۴	۱۵.۳۸	۱	ینگی‌ارخ
۴۵۱-۶۰۰	۳	۱۱.۵۴	۲	قره‌تپه، حسین‌آباد
بالای ۶۰۰ نفر	۳	۱۱.۵۴	۲	آق‌تپه، ینگی‌آباد

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

در ادامه و جهت بررسی عوامل مؤثر در فقر روستایی، به شاخص‌سازی متغیرهای اقتصادی و اجتماعی مرتبط با فقر روستایی پرداخته شده‌است. (جدول شماره ۴)

جدول ۴: شاخص‌سازی متغیرهای اقتصادی و اجتماعی مرتبط با فقر روستایی

متغیرهای فقر	شاخص
اقتصادی	متراژ مسکن، مالکیت باغ، مالکیت اراضی آبی، میزان پس‌انداز، وسیله نقلیه، تعداد دام، درصد اشتغال بخش کشاورزی، میانگین اراضی روستا، درصد دریافت‌کنندگان تسهیلات هر روستا
اجتماعی	سابقه مسافرت، درصد جمعیت بالای ۶۵، تعداد جمعیت، بعد خانوار، درصد سواد مردان، درصد سواد زنان، درصد سواد کل، نسبت جنسی، درصد اشتغال روستا

منبع: یافته‌های مربوط به مبانی نظری، ۱۳۹۳

روش میانگین ۵۰ درصد استفاده شده‌است. جهت محاسبه فقر، ابتدا از جدول هزینه‌کرد مربوط به مرکز آمار ایران، شاخص‌های میزان کالا و خدمات مصرفی استخراج (جدول شماره ۵) و سپس جهت محاسبه

در تحقیق حاضر، روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه، مصاحبه)، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و برای محاسبه میزان فقر از

خط فقر نسبی در نظر گرفته می‌شود. در تحقیق حاضر ۵۰ درصد مخارج مصرفی به عنوان خط فقر در نظر گرفته شده‌است. در آمار استنباطی با توجه به مقیاس سنجش داده‌ها از روش‌های پارامتری و ناپارامتری مناسب استفاده شده‌است.

تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ...

میزان فقر نسبی از روش اندازه‌گیری خط فقر براساس ۵۰ درصد میانگین مخارج خانوارها استفاده شده‌است. در این روش که بر پایه مفهوم فقر نسبی استوار است، ابتدا میانگین مخارج محاسبه می‌شود، سپس در مرحله بعد، ۵۰ یا ۶۶ درصد میانگین مخارج به عنوان

جدول ۵: شاخص‌های هزینه میزان کالا و خدمات

ردیف	شاخص‌های میزان کالا و خدمات	
۱	نان (تعداد روزانه)	۱۶
۲	گوشت قرمز (کیلو به ماهانه)	۱۷
۳	گوشت سفید (کیلو به ماهانه)	۱۸
۴	ماهی (کیلو به ماهانه)	۱۹
۵	تخم مرغ (تعداد به هفته)	۲۰
۶	شیر (کیلو به هفته)	۲۱
۷	پنیر (کیلو به هفته)	۲۲
۸	روغن حیوانی (کیلو به ماهانه)	۲۳
۹	روغن صنعتی (کیلو به ماهانه)	۲۴
۱۰	میوه (کیلو به هفته)	۲۵
۱۱	سبزیجات (کیلو به ماهانه)	۲۶
۱۲	قند و شکر و عسل (کیلو به هفته)	۲۷
۱۳	چای (تعداد بسته در ماه)	۲۸
۱۴	نوشابه (تعداد در ماه)	۲۹
۱۵	پوشاک (ماهانه نبود سالانه)	۱۶
	آب و گاز و برق و تلفن	
	هزینه مسکن (ماهانه نبود سالانه)	
	اجاره مسکن یا زمین	
	بنزین (لیتر)	
	بهداشت و درمان سالانه	
	هزینه تعمیر ماشین آلات و لوازم یدکی	
	هزینه تفریح	
	هزینه آموزش	
	برنج (کیلو در هفته)	
	گازوئیل (لیتر)	
	دخانیات (روانه)	
	مسافرت به شهر (تعداد در هفته)	
	خرید لوازم خانگی (سالانه)	
	کفش (تعداد در سال)	

منبع: مرکز ملی آمار ایران، ۱۳۹۲

یافته‌های تحقیق

مطالعه نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی اشتغال مربوط به زراعت با ۳۶.۶ و کارگری با ۲۷.۶ درصد کارگری می‌باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهد، ۳۶.۲ درصد از سرپرست‌های خانوارها، دارای شغل فرعی می‌باشند. نتایج بررسی‌های مربوط به درآمد نشان می‌دهد، ۵/۹ درصد از خانوارها درآمد کمتر از ۴۰۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰۰، ۴۸ درصد درآمد بین ۸۰۰۰۰۰-۴۰۰۰۰۰، ۳۳/۵ درصد درآمد بین ۱۲۰۰۰۰۰-۸۰۰۰۰۰، ۹/۸ درصد درآمد بین ۱۶۰۰۰۰۰-۱۲۰۰۰۰۰ و ۲/۸ درصد از خانوارها درآمد بیشتر از ۱۶۰۰۰۰۰ تومان دارند.

نتایج حاصل از توصیف ویژگی‌های فردی خانوارهای روستایی نشان می‌دهد که میانگین سنی برابر با ۴۷/۴۷ سال، ۹۳/۳ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۶/۷ درصد زن و متوسط بعد خانوار برابر با ۳/۶ نفر می‌باشد. از نظر وضعیت سواد ۴۶/۵ درصد از افراد روستاهای مورد مطالعه بی‌سواد، ۲۱/۷ درصد دارای سواد ابتدایی، ۱۸/۹ درصد راهنمایی و دبیرستان، ۹/۴ درصد دیپلم و ۳/۵ بالاتر از دیپلم تحصیلات داشته‌اند. بررسی وضعیت نوع شغل در روستاهای مورد

جدول ۶: وضعیت درآمد خانوارهای مورد مطالعه

درآمد (تومان)	تعداد	درصد	فراوانی تجمعی
کمتر از ۴۰۰۰۰۰	۱۵	۵/۹	۵/۹
۴۰۰۰۰۰-۸۰۰۰۰۰	۱۲۲	۴۸	۵۳/۹
۸۰۰۰۰۰-۱۲۰۰۰۰۰	۸۵	۳۳/۵	۸۷/۴
۱۲۰۰۰۰۰-۱۶۰۰۰۰۰	۲۵	۹/۸	۹۷/۲
بیشتر از ۱۶۰۰۰۰۰	۷	۲/۸	۱۰۰

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

مخارج خانوارهای روستایی در محدوده مورد مطالعه برابر با ۴۶۷ هزار تومان و بیشترین درصد فقر نسبی در روستای نوروزآباد و غیب‌علی با ۷۵ و ۸۶ درصد و کمترین در روستاهای ینگ‌آباد و جوشاتلوسفلی به ترتیب با ۸ و ۴۰ درصد است.

در ادامه تحقیق و با استفاده از روش اندازه‌گیری خط فقر براساس ۵۰ درصد میانگین مخارج خانوارها به دهک بندی درآمدی خانوارهای روستایی و تعیین درصد فقر نسبی در محدوده مورد مطالعه پرداخته شده‌است، براین اساس نتایج نشان می‌دهد، میانگین

جدول ۷: وضعیت هزینه‌های دهک‌های درآمدی

شرح	میانگین	دهک اول	دهک دوم	دهک سوم	دهک چهارم	دهک پنجم	دهک ششم	دهک هفتم	دهک هشتم	دهک نهم	دهک دهم
هزینه	۴۶۷۰۹۰	۲۳۸۶۷۰	۳۰۴۸۵۱	۳۵۳۱۵۱	۳۹۸۷۹۰	۴۴۴۳۳۳.۳	۴۵۸۴۵۰	۵۰۴۲۵۵	۵۵۵۷۱۴	۶۴۴۴۶۰	۷۶۸۲۳۰

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

جدول ۸: درصد فقر نسبی در روستاهای مورد مطالعه براساس میانگین ۵۰ درصد هزینه

نام روستا	درصد فقر نسبی
حسین‌آباد	۵۲.۹
قره‌تپه	۶۷.۲
ینگ‌ارخ	۶۳.۲
چیچکلو	۷۳.۲
نوروزآباد	۸۶.۷
ینگ‌آباد	۸.۳
جوشاتلوی سفلی	۴۰
آق‌تپه	۴۶.۳
بی‌بی‌کند	۷۰
عقربلو	۵۰
غیب‌علی	۷۵

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

وجود دارد، بنابراین می‌توان گفت، با افزایش جمعیت سالخورده و افزایش اشتغال به بخش کشاورزی می‌توان انتظار داشت تعداد فقر در روستاهای مورد مطالعه افزایش یابد و با افزایش مترائ مسکن، مالکیت باغ، مالکیت اراضی آبی، میزان پس‌انداز، دارا بودن وسیله نقلیه، تعداد دام، سابقه مسافرت، تعداد جمعیت روستاها و دسترسی خانوارهای روستایی به تسهیلات بانکی می‌توان انتظار داشت، تعداد فقر نسبی در روستاهای مورد مطالعه کاهش پیدا کند.

در ادامه تحقیق، به تحلیل و ارزیابی رابطه بین میزان فقر نسبی و عوامل مؤثر در آن و با استفاده از آزمون‌های مناسب هر شاخص پرداخته شده‌است. نتایج نشان می‌دهد، رابطه معنادار و مستقیمی میان میزان فقر نسبی و متغیرهای مترائ مسکن، مالکیت باغ، مالکیت اراضی آبی، میزان پس‌انداز، دارا بودن وسیله نقلیه، تعداد دام، سابقه مسافرت، درصد جمعیت بالای ۶۵ و درصد اشتغال بخش کشاورزی و رابطه معکوس و معناداری میان میزان فقر نسبی و متغیرهای تعداد جمعیت و درصد دریافت کنندگان تسهیلات بانکی

جدول ۹: رابطه بین میزان اعتبارات خرد دریافتی و با متغیرهای مورد بررسی

متغیر مورد بررسی	نوع آزمون	ضریب	سطح معناداری
مترائ مسکن	تی دو گروهی	۵.۰۱۹	۰/۰۰۰*
مالکیت باغ	توکی	۶.۱۴۷	۰/۰۰۰*
مالکیت اراضی آبی	شفه	۸.۲۱۴	۰/۰۰۰*
پس‌انداز	همبستگی پیرسون	۴.۰۱۷	۰/۰۰۱*
وسیله نقلیه	یومن وینتی	-۱۴.۴۷۱	۰/۰۰۰*
تعداد دام	همبستگی کندال	۰/۵۸۷	۰/۰۰۷*
سابقه مسافرت	یومن وینتی	-۳.۴۷۵	۰/۰۰۴*
درصد جمعیت بالای ۶۵	همبستگی پیرسون	۰/۳۴۵	۰/۰۲۶**
تعداد جمعیت	همبستگی پیرسون	-۰/۵۰۲	۰/۰۰۰*
بعد خانوار	همبستگی پیرسون	۰/۱۸۵	۰/۳۲۲
میانگین اراضی روستا	همبستگی پیرسون	-۰/۳۹۵	۰/۰۲۳
درصد اشتغال بخش کشاورزی	همبستگی پیرسون	۰/۷۹۵	۰/۰۰۰**
درصد سواد مردان	همبستگی پیرسون	-۰/۲۲۰	۰/۲۱۹
درصد سواد زنان	همبستگی پیرسون	-۰/۳۱۷	۰/۰۷۲
درصد سواد کل	همبستگی پیرسون	۰/۲۹۳	۰/۰۹۷
درصد دریافت کنندگان تسهیلات	همبستگی پیرسون	-۰/۴۹۲	۰/۰۰۰**
نسبت جنسی	همبستگی پیرسون	۰/۲۲۴	۰/۲۱۰
درصد اشتغال روستا	همبستگی پیرسون	۰/۲۶۸	۰/۱۳۵

** سطح معناداری: پنج درصد

سطح معناداری: یک درصد

منبع: یافته‌های محققین، ۱۳۹۳

نتیجه‌گیری

بخش کشاورزی، در روستاهایی که از نظر دسترسی در فاصله کمی با شهر قرار دارند، کمتر از سایر بخش‌ها و تنوع اقتصادی بالاتر است. پایین بودن تنوع اقتصادی در روستاهای مورد مطالعه باعث ضعف اقتصادی و به

نتایج تحقیق نشان می‌دهد، اکثر سرپرست خانوارها در محدوده مورد مطالعه با توجه به توان‌های محیطی در بخش کشاورزی اشتغال دارند، البته اشتغال در

یافته‌ها نشان می‌دهد، دریافت اعتبارات بانکی باعث کاهش فقر در محدوده مورد مطالعه می‌شود. این یافته با یافته‌های ترکمانی و جوادی‌مقدم در سال ۱۳۸۴ و چراغی در سال ۱۳۹۰ مطابقت دارد. با توجه به یافته‌های تحقیق، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

- اعطای وام جهت امکان سرمایه‌گذاری مردم در مشاغل گوناگون در کنار کشاورزی
- با توجه به پایین بودن سطح کاربرد فناوری‌های نوین (مکانیزاسیون) در فرایند تولید کشاورزان، پیشنهاد می‌شود که اعتبارات از نوع سرمایه‌ای و برای توسعه کاربرد ماشین‌آلات نوین در فرایند تولید در اختیار کشاورزان قرار گیرد.
- ایجاد صنایع تبدیلی در روستاها جهت کاهش هزینه و افزایش تولید
- ایجاد زمینه‌ی مناسب برای اشتغال زنان با توجه به مهارت آنها در زمینه‌ی قالی‌بافی جهت کمک به درآمد خانواده
- فراهم کردن امکان تحصیل رایگان برای فرزندان خانواده‌های فقیر روستایی.
- بهسازی راههای روستایی جهت بهبود وضعیت دسترسی روستاها به شهر.
- توسعه بیمه‌ی تأمین اجتماعی برای کمک به سالمندان و از کارافتادگان در روستا.
- بیشتر کشاورزانی دارای سطح تحصیلات بسیار پایینی بوده‌اند، برگزاری کلاس‌های آموزشی می‌تواند در رفع نیازهای آموزشی کشاورزان مؤثر واقع شود.

منابع

ارشدی، علی؛ کریمی، عبدالعلی (۱۳۹۲)، بررسی وضعیت فقر مطلق در ایران در سال‌های برنامه اول تا چهارم توسعه، فصلنامه سیاست‌های راهبردی کلان، سال یکم، شماره یکم.

اطهاری، کمال (۱۳۸۴)، فقر مسکن در ایران، فقر سیاست اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۱۸.

تبع آن افزایش میزان فقر شده‌است. براساس نتایج بدست آمده، ۳۲/۲ درصد از سرپرستان خانوارها دارای شغل فرعی در بخش صنعت و خدمات می‌باشند که با توجه به اینکه اغلب این مشاغل فرعی، کارایی مناسبی ندارند؛ تأثیری در میزان درآمد خانواده ندارند. همچنین در ۸۶/۴ درصد از خانوارها فقط یک فرد شاغل وجود دارد.

بررسی‌ها در ارتباط با دارایی‌های خانوارهای روستایی در محدوده مورد مطالعه نشان می‌دهد، متوسط اراضی دیم هر کشاورز برابر با ۲/۵۵ هکتار زمین دیم، ۲/۲۸ هکتار زمین آبی و ۲/۰۹ هکتار می‌باشد، همچنین در ۷۴/۸ درصد از خانوارها منبع مالکیت زمین ارث پدری است. در ارتباط با مالکیت دام، ۳۶/۶۱ درصد از خانوارهای مورد مطالعه دارای دام می‌باشند. با توجه به میزان مالکیت دام بزرگ و کوچک در محدوده مورد مطالعه می‌توان گفت که با توجه به شرایط منطقه، مردم تمایل بیشتری به مالکیت دام بزرگ دارند، درحالی که با توجه به هزینه‌ی پایین نگهداری دام کوچک، بین دام کوچک و میزان فقر رابطه معکوسی وجود دارد؛ بدین معنا که با افزایش تعداد دام کوچک، میزان فقر کاهش می‌یابد. در ارتباط با مالکیت وسایل نقلیه، ۴۷/۷ درصد از خانوارها مالک ماشین می‌باشند. این یافته با یافته جمشیدی و خاتون آبادی در سال ۱۳۹۱ مطابقت دارد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سنی بهره‌برداران کشاورزی در محدوده مورد مطالعه، برابر با ۴۹ سال است و به طور میانگین ۲۳ درصد جمعیت روستاهای مورد مطالعه، بالاتر از ۶۰ سال سن دارند؛ همچنین ۳۰ درصد روستاییان بی‌سواد می‌باشند، این امر باعث کاهش تولید و پایین بودن بهره‌وری عوامل تولیدی و بالا رفتن میزان فقر روستایی شده‌است. یافته تحقیق با یافته‌های ازکیا در سال ۱۳۸۱ و گریوانی و همکاران در سال ۱۳۹۲ مطابقت دارد. همچنین

عرب‌مازار، عباس؛ حسینی‌نژاد، سیدمرتضی (۱۳۸۳) برآورد میزان فقر و شدت آن در گروه‌های مختلف شغلی خانوارهای روستایی ایران، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال دوازدهم، شماره ۴۵.

قاسمیان، سعید (۱۳۸۴) کاهش فقر در ایران: چالش‌ها و افق‌ها، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۸.

کمالی، افسانه (۱۳۸۳)، زنان: فقر مضاعف، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۲.

محمودی، وحید؛ صمیمی‌فر، سیدقاسم (۱۳۸۴)، فقر قابلیت، فصلنامه رفاه اجتماعی، ۴.

مرکز ملی آمار ایران (۱۳۹۲) گزارش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای روستایی کشور.

میرزاخانی، محمد (۱۳۷۴)، بررسی روند فقر روستایی در جامعه روستایی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد اقتصاد نظری، دانشگاه امام صادق (ع).

Afrin, Sharmina(2010), Microcredit and Rural Women Entrepreneurship Development in Bangladesh: A Multivariate Model, Journal of Business and Management – Vol. 16, No. 1.

Appadurai, Arjun (2004), "The Capacity to Aspire: Culture and the Terms of Recognition", in Rao, Vijayendra; Walton, Michael, Culture and Public Action, Stanford, CA: Stanford University Press.

Arif, G. M. and Shujaat Farooq ,2011, Dynamics of Rural Poverty in Pakistan: Evidence from Three Waves of the Panel Survey, Pakistan Institute of Development Economics Islamabad.

Arjchariyaartong a Wuttipong, 2011, Factor Affecting on Poverty of Rural Farm Household in the Northeastern Region of Thailand: Case Study of Tambol Banfang, Banfang District, KhonKaen Province, Thailand.

Chakravarti, Dipankar (2006), "Voices Unheard: The Psychology of Consumption in Poverty and Development", Journal of Consumer Psychology 16 (4): 363 – 376 , doi : 10 . 1207 / s 15327663 jcp 1604 _8.

Community Futures,2009, Rural Economic Diversification Initiative of British Columbia (REDI-BC) Governance and Implementation Guidelines.

تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ...

جمشیدی، علی‌رضا؛ خاتون‌آبادی، احمد (۱۳۹۱) شناسایی علل و عوامل تله محرومیت در جوامع روستایی استان ایلام: مطالعه موردی مناطق برنج‌کاری شهرستان شیروان و چرداول، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۵۸.

ازکیا، مصطفی (۱۳۸۱) فقر، آسیب‌پذیری و توسعه، مطالعه موردی منطقه روستایی گرمسار، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰.

گریوانی، فاطمه (۱۳۹۲) بررسی عوامل فقر خانوارهای روستایی در خراسان شمالی.

ترکمانی، جواد؛ جمالی‌مقدم، الهام (۱۳۸۴) بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم سرمایه‌گذاری‌های عمرانی دولت بر رشد بهره‌وری کل و فقرزدایی در مناطق روستایی ایران، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۱۱.

چراغی، مهدی (۱۳۹۰) تبیین اثرات پرداخت اعتبارات خرد بانکی جهت دستیابی به توسعه روستایی، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا، دانشگاه زنجان.

خالدی، کوهسار؛ حقیقت‌نژاد شیرازی، اندیشه (۱۳۹۱) رشد اقتصادی بخش کشاورزی و فقر روستایی در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۶.

خالدی، کوهسار؛ پرمه، زهرا (۱۳۸۴) بررسی وضعیت فقر در مناطق شهری و روستایی ایران (۱۳۸۲-۱۳۷۵)، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، شماره.

داداش‌زاده، ناصر (۱۳۷۰) بررسی ریش‌های فقر در ایران، پایان‌نامه دکترای اقتصاد نظری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

راغفر، حسین (۱۳۸۴)، فقر و ساختار قدرت در ایران، رفاه اجتماعی، شماره ۱۷.

رضوی، حسن (۱۳۸۲) روستا، فقر، توسعه، (جلد دوم) سلسله انتشارات روستا و توسعه، شماره ۵۲.

زاهدی‌مازندرانی، محمدجواد (۱۳۸۴) فقر روستایی، روند و اندازه‌گیری آن در ایران (تبیین روش‌ها و نقد رویکردها)، فصلنامه رفاه اجتماعی، شماره ۱۷.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۳۷۹) برنامه مبارزه با فقر و افزایش درآمد خانوارهای کم‌درآمد، معاونت امور اجتماعی.

- Jalan, J. and M. Ravallion (2000). Is transient poverty different? Evidence for Rural China. *Journal of Development Studies*, Vol. 36 (6): 82-99.
- Jayaraman, Anuja and Jill L. Findeis (2005). Disaster, Population and Poverty Dynamics Among Bangladesh Household. Annual Meeting of the Population Association of America.
- John A. Okidi, Andrew McKay (2003). Poverty Dynamics in Uganda: 1992 to 2000. CPRC Working Paper No 27.
- Julekha ,Begum (2004). "Women, Environment And Sustainable Development: Making The Links". In *Women and the Environment*. Edited By United Nations Environment Programme. Published By The United Nations Environment Programme.
- Krishna Anirudh (2011). Characteristics and patterns of intergenerational poverty traps and escapes in rural north India. CPRC Working Paper No 189.
- Kundu, Amit and Suranjana Mitra,(2010), Group Lending Scheme Operating Through Primary Agricultural Credit Society: A Critical Assessment, *Journal of Managerial Economics*, Vol. VIII, No. 3.
- Lelkes, Orsolya et al,2011, The Factors Affecting the Risk of Poverty and Inequalities in Income Distribution, *Network on Income Distribution and Living Conditions*, www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b243.pdf.
- LelkesOrsolya, MártonMedgyesi and IstvánGyörgy Tóth,2011, The Factors Affecting the Risk of Poverty and Inequalities in Income Distribution. *European Inequalities: Social Inclusion and Income Distribution in the European Union*,
- Lemmi A, Gianni B. (2006); *Fuzzy set approach to multidimensional poverty measurement*; Springer Science Business Media, USA.
- Makovec, M. and Zaidi, A. (2007). Life-Course Disruptions and Their Impact on Income and Living Conditions in EU Member States. *European Papers on the New Welfare — The Counter-Ageing Society*, No8.
- Maria, Marinescu, (2008), MICROFINANCE – A WAY TO CONFORNT POVERTY AND STIMULATE ENTREPRENEURSHIP WORLDWIDE ,*RevistaTinerilor Economis̃* (The Young Economists Journal).
- Mayser, Ch, 2003, The Status of Ecological Diversity in Sustainable Development.
- Cooper, E. (2010). Inheritance and the Intergenerational Transmission of Poverty in sub-Saharan Africa: Policy considerations. University of Oxford, CPRC Working Paper 159. Manchester, UK: Chronic Poverty Research Centre (CPRC).
- Corta da L. and Joanita Magongo (2011). Evolution of Gender and Poverty Dynamics in Tanzania. CPRC Working Paper 203. Manchester, UK: Chronic Poverty Research Centre (CPRC).
- Cynthia, Duncan (1999). *Worlds Apart, Why Poverty Persists in Rural America*. Yale University Press.
- Daley-Harris, Sam (2009) "Daley-Harris State of the Microcredit Summit Campaign Report 2009" Published in 2009 by the Microcredit Summit Campaign, 750 First Street, NE, Suite1040.Washington, DC, 20002. United States of America.
- Deshingkar Priya (2010). Migration, Remote Rural Areas and Chronic Poverty in India. CPRC Working Paper 163.
- Green, Maia (2006), "Representing Poverty and Attacking Representations: Perspectives on Poverty from Social Anthropology", *Journal of Development Studies* 42 (7): 1108–1129, doi:10.1080/00220380600884068.
- Gregory, Derek & et al (2009), *The dictionary of Human Geography 5th Edition*. A John Wiley & Sons, Ltd, Publication.
- Grondona, Mariano (2000), "A cultural Typology of Economic Development", in Harrison, Lawrence E.; Huntington, Samuel P., *Culture Matters*, New York, NY: Basic Books.
- Hirashima, S. (2009). Growth-Poverty Linkage and Income-Asset Relation in Regional Disparity: Evidence from Pakistan and India. *The Pakistan Development Review* 48: 4 Part 1: 357-386.
- Hossain M. and Abdul Bayes (2010). *Rural Economy and Livelihoods, Insight From Bangladesh*. AH Development Publishing House, Dhaka.
- IFAD(International Found for Agricultural Development)(1999) *The Issue of poverty among Female- headed Households in Africa*, Rome:IFAD.
- IFAD, 2011, *Rural Poverty Report 2011*, www.un.org/en/.../ruralpov/pdf/ifad_rural_poverty.pdf.
- International fund for Agricultural Development (IFAD), 2007. *International Monetary Fund (2000) Interim Poverty Reduction Strategy Paper*; Washington D.C.: International Monetary Funds.

- United Nations Development Programme, (2006). Building Inclusive Financial Sectors for Development. Sales No. E.06.II.A.3.
- Wallace. Ian (2007): a framework for revitalization of rural education and training systems in sub-Saharan Africa: Strengthening the human resource base for food security and sustainable livelihoods, International Journal of Educational Development 27.
- Warf B. (2006); Encyclopedia of human geography; Sage Publication, USA.
- Weber, Bruce, Leif Jensen, Kathy Miller, Jane M. Mosley, and Monica Fisher. 2005. "A Critical Review of Rural Poverty Literature: Is There Truly a Rural Effect?" International Regional Science Review, 28 (4).
- Woods, Michael (2005). Rural Geography. SAGE Publication Ltd.
- YAO. Shujie (2002), China's rural economy in the first decade of the 21st century: problems and growth constraints, China Economic Review 13.
- Zeller, M., Manohar, Sh., Carla, H. and Cecile, L., 2006, An Operational Method for Assessing the Poverty Outreach Performance of Development Policies and Projects: Results of Case Studies in Africa, World Development, Vo l. 34, No. 3.
- تحلیل عوامل مؤثر بر توزیع فضایی فقر در نواحی روستایی، با تأکید بر ...
- McClelland, A (2000). No Child, Child poverty in Australia, Summarised by Bette Moore in Child poverty, the facts, Brotherhood of St Laurence. Fitzroy, Vic.
- Miller Robert, Francis Z. Karin...Mary Mathenge (2011). Family Histories and Rural Inheritance in Kenya. Chronic Poverty Research Centre, Working Paper No 220.
- Newman, Katherine S. (1999), Falling From Grace, Berkeley and Los Angeles, CA: University of California Press.
- Rank, Mark R.; Yoon, Hong-Sik; Hirschl, Thomas A. (2003), "American Poverty as a Structural Failing: Evidence and Arguments", Journal of Sociology and Social Welfare 30 (4).
- Singer, Peter (2009). The Life You Can Save: Acting Now to End World Poverty. New York: Random House.
- Ssewanyana, Sarah N. (2009). Chronic Poverty and Household Dynamics in Uganda. Chronic Poverty Research Centre, Working Paper No. pp 139-152.
- UNDP (2006) "Human Development Report 2006. Beyond Scarcity: Power, poverty and the global water crisis" Palgrave Macmillan.

